

DOI: <https://doi.org/10.32782/2521-666X/2025-89-2>
УДК 334:339.92

Іванцов С.В.

докторант,
Університет митної справи та фінансів

Ivantsov Serhii

University of Customs and Finance

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ РОЗВИТКУ ЦИФРОВОЇ ЕКОНОМІКИ ЄС

THEORETICAL AND METHODOLOGICAL BASIS OF RESEARCHING THE DEVELOPMENT OF THE EU DIGITAL ECONOMY

Розбудова цифрової економіки є важливою частиною стратегії розвитку ЄС. У роботі поставлено мету узагальнити теоретичні основи та розробити методологію дослідження розвитку цифрової економіки ЄС. Обґрунтовано необхідність дослідження цифрової економіки на міжнародно-регіональному рівні. Охарактеризовано цифрову економіку ЄС як об'єкта дослідження, як систему і середовище. Сформульовано основні методологічні принципи, на яких заснована концепція цифрової економіки ЄС. Окреслено філософський базис, основні методологічні завдання та теоретичні засади дослідження цифрової економіки ЄС, охопивши економічні концепції, теорії та напрями. Визначено фактологічну базу та основні методи дослідження цифрової економіки ЄС, а також аспекти її розгляду. Запропоновано структурно-логічну схему та роз'яснено основні напрями дослідження цифрової економіки ЄС та її розвитку.

Ключові слова: цифрові трансформації, цифрова економіка, європейська інтеграція, розвиток, теоретичні основи, методологія, напрями дослідження.

The aim of the study is to summarise the theoretical foundations and develop the main elements of the methodology for studying the development of the EU digital economy. The emergence of the digital economy in the EU contributes to deepening economic and political integration, building a common socio-economic and institutional space of the EU, and has led to the expansion of its competences and the range of its economic policy directions. The article substantiates the need to study the digital economy at the international and regional level and the importance of the scientific problem, developing the theoretical and methodological foundations for this. The specifics of understanding the EU's digital economy as an object of research are identified. The EU digital economy is presented as a system and an environment. The article summarises the main factors, conditions and limitations of the development of the EU digital economy, as well as the prerequisites for intensifying this process. The main methodological tasks of studying the processes of the EU digital economy development are formulated. The theoretical foundations of the study of the EU digital economy are summarised and divided into three sections: philosophy as a basis for research; economic concepts and theories; concepts and theories from other sciences. The methodological principles on which the EU's digital economy concept is based are formulated. The main methods of studying the EU digital economy, in particular, special methods of analysis, as well as the statistical basis for such analysis are identified. The main aspects of the EU's digital economy (regional and integration, economic, social, institutional, technological, and global) are identified. A structural and logical scheme is proposed and the main directions of research on the processes of the EU digital economy development are identified. On this basis, it is proposed to substantiate the European model of the digital economy.

Keywords: digital transformations, digital economy, European integration, development, theoretical foundations, methodology, research areas.

Постановка проблеми. Цифрові трансформації охопили всі сфери суспільного життя, сектори та галузі національних господарств. Це створило новий тип господарювання і призвело до суттєвих структурних, технологічних, соціальних, інституціональних та інших змін, сприяючи економічному розвитку та зростанню. Особливий інтерес викликає становлення цифрової економіки на міжнародно-регіональному рівні, тобто у межах інтеграційних угруповань, що відбувається у ЄС.

ЄС є найбільш розвинутою інтеграційною організацією та найпотужнішим економічним центром світу. Фактично всі країни-члени активно провадять цифрові трансформації, що стимулюється з боку ЄС. Це має компресний вплив на господарства країн-членів, поглиблює їх інтеграцію та реформує всю європейську економіку. З огляду на це важливим науковим завданням є розробка теоретико-методологічних основ дослідження розвитку цифрової економіки ЄС. Цей напрям досліджень є особливо актуальним для

України з огляду на євроінтеграційні прагнення та необхідність прискорення процесу вступу країни у ЄС.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Основні особливості та характеристики цифрової економіки досліджено у роботах К. Лі, Д.Дж. Кім, К.Р. Ланг, Р.Дж. Кауфман [1]. М.В. Полякова [2], Л. Мундули, С. Аучі [3] та ін. Розвиток цифрової економіки в ЄС, а також огляд міжнародно-правових інструментів, пов'язаних із впровадженням цифрових технологій представлено у дослідженнях Д. Кіселякової, Б. Шофранкової, Е. Широї, Р. Федорчикової [4], Р. Боровіцкі, Б. Сіута-Токарської, Я. Маронь, М. Судер, А. Тьєр, К. Жмія [5], А.Д. Маурер [6], А. Ренда [7], Н. Мілошевич, М. Доброти, Бар'яктарович Ракочевич С. [8], Л. Фалалаєвої [9], Н. Мусис [10] тощо.

Незважаючи на велику увагу до поглиблення європейської інтеграції, до ЄС як світового економічного центру, до його соціально-економічної політики, досі відсутні цілісні теоретико-методологічні задачі дослідження розвитку цифрової економіки у межах цієї організації.

Метою статті є узагальнення теоретичних основ та розробка основних елементів методології дослідження розвитку цифрової економіки ЄС.

Виклад основного матеріалу. Становлення цифрової економіки у ЄС сприяє поглибленню економічної та політичної інтеграції, розбудові єдиного соціально-економічного, інституціонального, політичного простору цієї організації. Також це зумовлює розширення компетенцій ЄС, спектру напрямів його соціально-економічної політики, підтримку політичної системи. Фактично відбувається цифрова інтеграція країн-членів ЄС та виникає цифрова економіка ЄС.

На міжнародно-регіональному рівні узагальнено можуть досліджуватися цифрові трансформації секторів і галузей економік, соціальної сфери у країнах-членах, розвиток всіх складових цифрової економіки, зокрема електронного бізнесу. Необхідно врахувати зв'язок із рівнем світового господарства (глобальним), тому що розвиток цифрової економіки ЄС відбувається у контексті світових економічних, соціальних і технологічних трендів, глобальних тенденцій цифрових трансформацій, у рамках міжнародної конкуренції країн-світових лідерів.

Розробка теоретико-методологічних основ дослідження розвитку цифрової економіки ЄС формує важливу наукову проблему, тому що: цифрова економіка значно впливає на параметри європейської економіки та всі сфери життя суспільства, на інтеграційні процеси та політику; важлива для населення країн-членів ЄС і для України з точки зору забезпечення сталого та збалансованого соціально-економічного розвитку; важлива для вдосконалення

стратегій економічного розвитку в країнах ЄС та в Україні. Це також необхідно для вдосконалення цифрової інфраструктури, систем регулювання, інтенсифікації інновацій, створює контекст з точки зору всіх напрямів соціально-економічної політики ЄС, що є корисним як досвід для інших країн.

Як об'єкт дослідження цифрова економіка ЄС може розглядатись як: 1) частина європейської економіки, що об'єднує відповідні частини економік країн-членів, щодо якої перерозподіляють ресурси і яка може мати результати; 2) міжнародне просторове утворення, що має певний склад; 3) певна структура, що охоплює різні складові, які оцінюються на рівні ЄС; 4) утворення, що генерує певні функції в масштабах ЄС; 5) екосистема, в якій діє електронний та інший бізнес, індивіди, організації; 6) транскордонне соціальне середовище; 7) ринкова система, що об'єднує ринки праці, капіталу, послуг, технологій, програмного забезпечення, даних та ін. Цифрова економіка ЄС має властивості системи, тому її можна розглядати як цілеспрямовану, складну, відкриту та динамічну систему, що є стійкою в часі та просторі частиною європейської економіки [10; 11; 12]. Цифрова економіка ЄС має внутрішнє середовище, що об'єднує середовища країн-членів, різних учасників (компанії, організації, групи, індивіди), які задіяні в цифровому секторі та широкому колі секторів і сфер, де відбуваються цифрові трансформації. Окрім учасників, внутрішнє середовище утворюється: інститутами, технологіями, соціальними зв'язками тощо. Внутрішнє середовище піддається впливу і взаємодіє із зовнішнім, яке в даному випадку є ієрархічним: на першому рівні – зовнішнім середовищем є економіка ЄС, на вищому рівні – світове господарство у цілому.

Розвиток цифрової економіки ЄС як системи та середовища необхідно розглядати в декількох варіантах: 1) еволюція, тобто поступові зміни складу, структури, функцій тощо; 2) ускладнення, тобто формування складнішої структури, яка має більші масштаби та здатна виконувати більший набір функцій; 3) формулювання і досягнення нових цілей, які також можуть ускладнюватися, зокрема у сенсі масштабів і напрямів; 4) адаптація до змін зовнішнього середовища, що спрямована на збереження корисності, функціональності, стійкості, балансу тощо або ж подолання проблем (суперечностей), які виникли або існують ззовні; 5) усунення проблем, що виникають у цифровій економіці (як системі або середовищі), які обмежують її функціональність, знижують рівень результатів тощо. Ці варіанти розгляду процесів розвитку можуть досліджуватися окремо і в поєднанні залежно від предмета і завдання дослідження. Деякі варіанти розуміння розвитку дають змогу охопити зміни як прогресивного, так

і регресивного характеру. Інші, пов'язані з новими цілями, адаптацією та усуненням проблем, більшою мірою стосуються розуміння розвитку як покращень, тобто як лінії прогресу. У цілому дослідження розвитку цифрової економіки ЄС в усій його складності потребує використання діалектичного методу пізнання, що орієнтований на врахування протилежних, неоднозначних, двояких змін (впливів, наслідків) у їхній єдності, взаємозв'язку, взаємозалежності та протидії.

Основні фактори та умови розвитку цифрової економіки ЄС діють на рівні країн-членів, але можуть узагальнено бути розглянуті на рівні ЄС, зокрема пов'язані з розвитком комп'ютерних технологій, появою інновацій, підприємництвом, інвестиційними та трудовими ресурсами, інституціональними умовами, державною підтримкою та підтримкою з боку ЄС, із запитами та попитом населення. Відсутність або недостатність фактору на практиці породжує складнощі, зниження динаміки й обмеження розвитку. На теоретичному рівні необхідно виокремити низку основних передумов інтенсивного розвитку цифрової економіки ЄС (рис. 1).

У теоретичному плані основні обмеження розвитку цифрової економіки ЄС можуть бути пов'язані з: недостатніми параметрами розвитку цифрової інфраструктури, низькими параметрами цифрового сектора, незбалансованістю розвитку цифрового бізнесу, низькими темпами дифузії інновацій, недостатньо активним сприйняттям цифрових трансформацій з боку населення, низьким рівнем безпеки, структурними проблемами в галузях тощо. Важливими джерелами розвитку цифрової економіки ЄС є: соціальне середовище; нові наукові та технологічні досягнення; інтелектуальне середовище [4; 13; 14].

У філософському плані дослідження розвитку цифрової економіки ЄС вимагає розгляду його з точки зору простору і часу. Це потребує розгляду соціально-економічного, політичного, інституціонального простору ЄС, а також нового «цифрового» простору, який виникає і має різні виміри. Із прискоренням процесів у сучасній економіці проблема розуміння та врахування часу в дослідженні розвитку цифрової економіки ЄС набуває особливого значення. Час є найважливішою внутрішньою характеристикою розвитку цифрової економіки ЄС; його можна розуміти як ресурс. Необхідно враховувати часові параметри змін, пов'язаних із розвитком цифрової економіки ЄС, відповідної активності, появи інновацій тощо. Розвиток таких складних систем є хвилеподібним, включає певні цикли та фази. Врахування часу ускладнене, він тече нерівномірно, з ним пов'язана невизначеність. У цілому для ЄС характерна багаторівневість часу розвитку цифрової економіки, в якому поєднуються параметри змін на рівні бізнесу, регіонів, країн та ЄС взагалі. Окрім досліджень розвитку цифрової економіки ЄС з точки зору простору і часу, для розроблення стратегій у цій галузі необхідне оцінювання наявного й оптимального типу розвитку, зокрема: інтенсивне та екстенсивне; природне і прискорене; збалансоване і незбалансоване за країнами.

Основними методологічними завданнями дослідження процесів розвитку цифрової економіки ЄС є: 1) уточнення рівнів дослідження розвитку цифрової економіки ЄС, обґрунтування специфіки взаємодії між ними; 2) розгляд процесів розвитку цифрової економіки ЄС у контексті світових тенденцій; 3) обґрунтування особливостей цифрової економіки ЄС як системи та виокремлення специфіки її середови-

Рис. 1. Основні передумови інтенсивного розвитку цифрової економіки ЄС

Джерело: розроблено автором

ща; 4) оцінка передумов розвитку цифрової економіки ЄС, виявлення основних факторів і обмежень цього процесу, виокремлення основних рушійних сил; 5) виявлення тенденцій розвитку великих структурних частин і різних складових цифрової економіки ЄС, виокремлення «точок» розвитку цифрової економіки; 6) оцінка потенціалу розвитку цифрової економіки ЄС, охоплюючи інтелектуальні ресурси, інвестиційний капітал і людські ресурси; 7) дослідження просторових пропорцій розвитку цифрової економіки ЄС за країнами; 8) оцінка темпів розвитку цифрової економіки ЄС, дослідження параметрів динаміки за основними тенденціями її становлення та складовими; 9) вивчення національних стратегій, виявлення особливостей розвитку цифрової економіки на рівні країн-членів; 10) оцінка різних соціально-економічних ефектів розвитку цифрової економіки ЄС.

Теоретичні засади дослідження цифрової економіки ЄС включають три блоки: філософія як основа дослідження; економічні концепції та теорії; концепції та теорії з інших наук. Теоретичні засади дослідження базуються на філософії наукових досліджень, яка охоплює: гносеологію, епістемологію, онтологію і методологію, а також урахування суспільних законів. З практичної точки зору в рамках філософської бази окрему увагу необхідно приділити філософії інформації та комунікації, співробітництва,

міжнародних економічних відносин, європейської інтеграції.

Економічні концепції, теорії та напрями, що формують теоретичні засади дослідження цифрової економіки ЄС, представлено в табл. 1. Великий спектр напрямів економічної теорії, різних концепцій і теорій свідчить про необхідність розроблення, по-перше, теорії цифрової економіки, а по-друге, теоретичних засад і аспектів розвитку цифрової економіки ЄС (цифрової інтеграції). Проблема розвитку цифрової економіки ЄС є багатоаспектною, що потребує міждисциплінарної бази досліджень, яка має включати категоріальний та методологічний апарат таких наук, як: соціологія; комп'ютерні науки; кібернетика; науки державного управління.

Концепція цифрової економіки ЄС заснована на таких методологічних принципах [4; 12; 13]: урахування всеохоплюючих структурних, технологічних, соціальних, інституціональних змін, які зумовлені цифровими технологіями та є основним фактором соціально-економічної динаміки; гуртування країн-членів ЄС щодо підвищення ефективності та конкурентоспроможності економіки за рахунок цифрових технологій, усвідомлення доцільної синергії в побудові цифрової економіки на рівні ЄС; наявність у ЄС сформованих інституціональних, інфраструктурних, технологічних, політичних, соціальних та інших підстав для побудови цифрової економіки

Таблиця 1

Економічні концепції, теорії та напрями, які формують теоретичні засади дослідження цифрової економіки ЄС

Блок	Концепції, теорії та напрями
1. Концепції, що пояснюють зміни, пов'язані з цифровими технологіями	нової економіки, інформаційної економіки, Інтернет-економіки, цифрової економіки, мережевої економіки, економіки знань;
2. Базові економічні теорії	політична економія, (нео)класична теорія, (нео)кейнсіанська теорія, інституціоналізм;
3. Макроекономіка	теорія економічного зростання; теорія розвитку; міжнародна економіка; теорія державного регулювання (економічної політики); теорія державного (суспільного) сектора;
4. Мікроекономіка	теорії раціонального вибору, споживання, виробництва, ринку (торгівлі), розподілу ресурсів, асиметрії інформації, конкуренції, суспільних благ; економіка підприємства; економіка праці;
5. Окремі теорії, розділи, напрями	теорія галузевих ринків (організації галузі), підприємництва, інновацій, виробничих кластерів, дифузії інновацій; пояснення технологічних напрямів; Інтернет-географія;
6. Розділи теорії міжнародної економіки	теорії міжнародної торгівлі, міжнародних інформацій, глобалізації, регіоналізації, міжнародної економічної інтеграції, міжнародного науково-технічного обміну та співробітництва;
7. Теорії міжнародної економічної інтеграції	теорія інтеграції К. Дойча (комунікаційна), ринкова (ліберальна) теорія інтеграції; теорії митних союзів; неоліберальна школа теорії інтеграції; теорія стадій розвитку інтеграції Б. Баласса; структурна школа теорії інтеграції; функціоналізм; неофункціоналізм;
8. Теорії європейської інтеграції	федералізм; теорія континентальної інтеграції; синхроністська теорія; концепції концентричних кіл (кілець), розширення і поглиблення інтеграції, селективної, часткової, різношвидкісної, секторальної інтеграції

Джерело: складено автором

в контексті європейської інтеграції; необхідність створення сталих і сприятливих правових, економічних, соціальних умов для розвитку цифрової економіки на рівні ЄС; перехід до інноваційного шляху розвитку цифрової економіки ЄС, стимулювання за рахунок цього розвитку науково-технічного потенціалу; підтримка активності різних суб'єктів, які відіграють значущу роль у становленні та розвитку цифрової економіки ЄС.

Враховуючи об'єкт дослідження (цифрову економіку ЄС), об'єднано позитивний і нормативний методи наукового дослідження, які мають різні підходи до вивчення об'єктів і явищ. Водночас, зважаючи на цілеспрямований вплив ЄС та національних урядів на розвиток цифрової економіки, постає потреба використання нормативного методу досліджень. Передбачається використовувати спеціальні методи аналізу: історичний, логічний, структурний, функціональний, інституціональний, управлінський (тактичний і стратегічний). Важливий внесок для встановлення пропорцій, тенденцій, розривів та інших факторів, що мають кількісну оцінку, мають внести методи математичної статистики та інтелектуального аналізу даних, а також математичне моделювання. Практика органів ЄС, урядів країн-членів, бізнесу дають велику фактологію для дослідження цифрової економіки ЄС. При цьому визначальним підґрунтям дослідження, особливо застосування статистичних та економіко-математичних підходів, є статистичний моніторинг ЄС, який виконує служба Євростат [15]. У системі статистичного моніторингу ЄС виділено розділ «Цифрова економіка і суспільство», де узагальнено основні показники цієї сфери. Окрім статистики Євростату, становлення цифрової економіки в країнах Європи статистично відстежують інші міжнародні організації. Також у ЄС використовується Індекс цифрової економіки та суспільства (The Digital Economy and Society Index, DESI), який оцінює різні сторони становлення цифрової економіки та допомагає країнам відстежувати прогрес і динаміку, визначати відсталі області та пріоритетні напрями підтримки [16]. Необхідно виділити такі головні аспекти розгляду цифрової економіки ЄС: 1) регіонально-інтеграційний (передбачає вивчення процесів і політики розвитку цифрової економіки на рівні ЄС у цілому); 2) економічний (на макро-, мезо- та мікрорівнях з відповідними об'єктами та параметрами); 3) соціальний (передбачає вивчення процесів розвитку цифрової економіки з точки зору суспільства громадян ЄС, соціальних груп, професійних спільнот); 4) інституціональний (передбачає вивчення інституціонально-правових умов розвитку цифрової економіки ЄС, систем регулювання секторів і галузей); 5) технологічний (передбачає вивчення технологічних змін за напрямками, секторами та

галузями, особливостей технологічних інновацій); 6) глобальний (передбачає вивчення включення ЄС у глобальні процеси та тенденції, зміну позицій у світовому господарстві).

Таким чином, розвиток цифрової економіки ЄС являє собою складне міжнародне явище, що охоплює комплекс складових такої системи, багато факторів, аспектів, тенденцій цифрових трансформацій галузей і секторів європейської економіки, що вимагає врахування особливостей переходу країн-членів ЄС до такого типу економіки, а також багатьох соціально-економічних наслідків, що мають місце на різних рівнях і в різних сферах. Це визначає велику кількість напрямів дослідження процесів розвитку цифрової економіки ЄС. З урахуванням сутності, особливостей і структури цифрової економіки, зв'язку цифрових трансформацій з еволюцією та поглибленням європейської інтеграції, на підставі викладеного вище може бути синтезовано структурно-логічну схему, яка визначає основні напрями дослідження процесів розвитку цифрової економіки ЄС (рис. 2). Перед ЄС також стоїть проблема включення у світові тренди і збереження позицій економічного лідера, відповідності мінливому світовому економічному порядку, інноваційній моделі економіки, швидкості та пріоритетам технологічного прогресу. Багато в чому це ґрунтується на прискоренні цифрових трансформацій, побудові нової цифрової економіки, де зосереджена велика кількість інновацій і можливо отримувати різні переваги. Це пов'язано зі зміцненням гео економічних позицій ЄС як єдиної організації, збереженням високих конкурентних позицій між США і Азією, що швидко зростає, особливо Китаєм.

Одними з найбільш важливих для становлення цифрової економіки ЄС умов є інституціональні, які в цій міжнародній організації мають суттєву специфіку. В ЄС є стратегія розвитку цифрової економіки, а також комплекс стратегій в інших сферах, які також передбачають сприяння цифровим трансформаціям. Специфічною є система законодавства ЄС, його компетенції, що стосуються розвитку цифрової економіки. На просторі ЄС формуються регуляторні системи у сфері торгівлі, фінансових послуг, захисту прав громадян тощо, а також системи кібербезпеки та захисту даних. Є необхідним врахування національних стратегій і заходів сприяння розвитку цифрової економіки, що реалізуються в рамках єдиного європейського курсу, а також національних регуляторних систем, які загалом уніфікуються, але зберігають особливості [6; 9]. ЄС проводить активну політику сприяння та підтримки цифрових трансформацій, реалізує широкий комплекс заходів у різних напрямках спільної наднаціональної політики. Ця політика є потребує

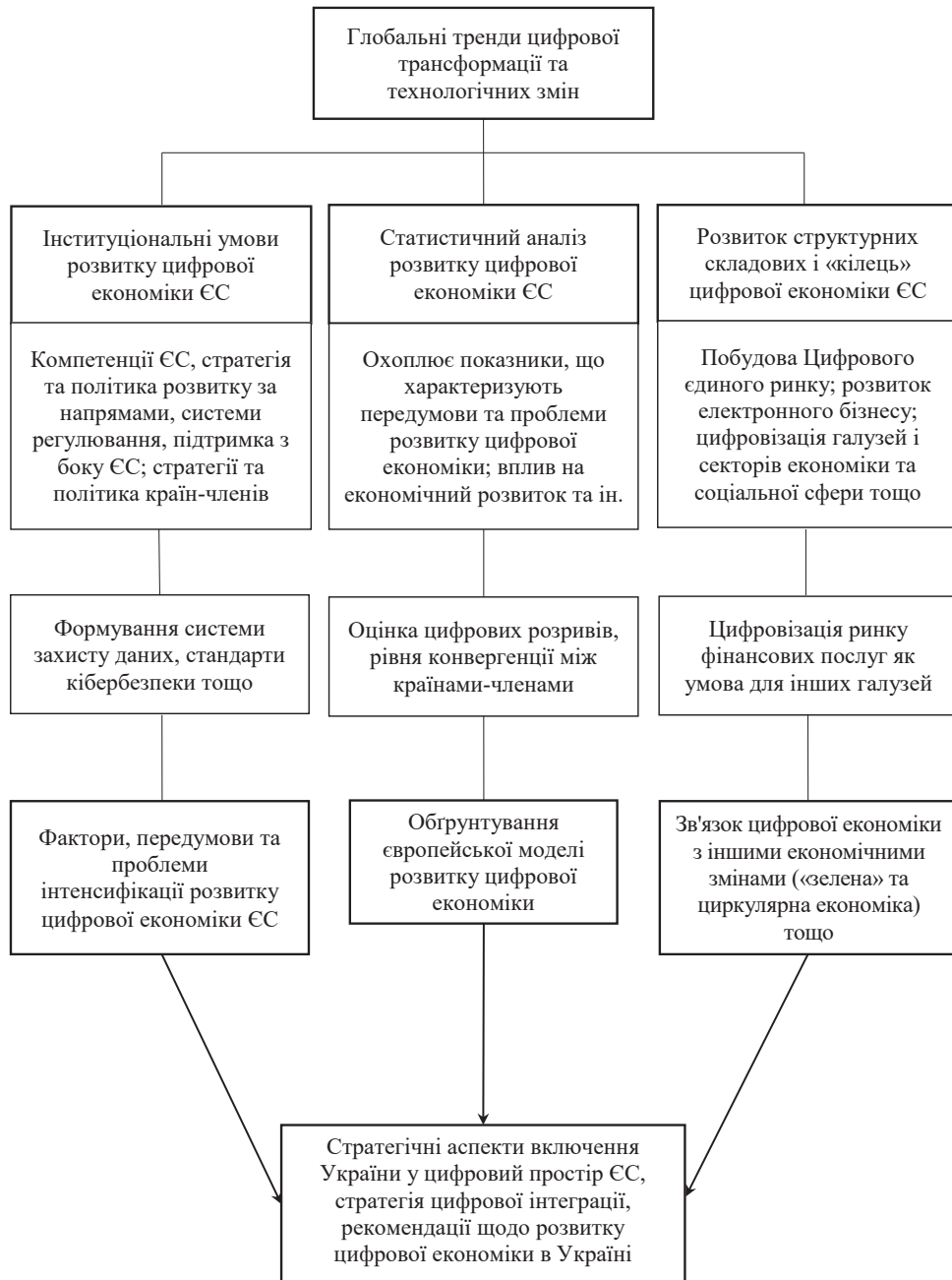

Рис. 2. Структурно-логічна схема дослідження процесів розвитку цифрової економіки ЄС

Джерело: розроблено автором

теоретичного вивчення, а також має великий практичне значення, наприклад, у частині торгівлі, фінтех, стандартів. Важливою частиною дослідження процесів розвитку цифрової економіки ЄС є оцінювання передумов її інтенсифікації, які розглянути раніше та охоплюють: наявність інвестиційних і трудових ресурсів; інноваційну активність; роль різних видів бізнесу; запити суспільства, поширення навичок і соціальне сприйняття змін; рівень цифрової інфраструктури; розширення використання Інтернету; розвиток співпраці у сфері цифрової економіки тощо.

Розуміння складного структурного устрою цифрової економіки дає змогу провести дослідження розвитку окремих її сегментів і складових, які відіграють певну специфічну роль у цифрових трансформаціях. Окрему увагу необхідно приділяти побудові Цифрового єдиного ринку, розвитку напрямів фінтеху та інших напрямів електронного бізнесу, цифровим трансформаціям соціальної сфери. Додатково до цього може досліджуватися зв'язок становлення цифрової економіки та інших технологічних і соціально-економічних трансформацій, що узагальнюються на рівні європейської економіки.

Також це стосується переходу до «зеленої» економіки та енергетики, циркулярної економії тощо.

Обов'язковою частиною дослідження процесів розвитку цифрової економіки ЄС є аналіз спеціальних показників, що використовуються у статистичному моніторингу Євростату (та інших міжнародних організацій), а також макроекономічних оцінок впливу цифрової економіки на економічне зростання та окремі показники, що відображають стан європейської економіки. На основі аналізу спеціальних показників, доцільно визначити ступінь диференціації та цифрові розриви між країнами-членами, оцінити зміну рівня конвергенції у сфері цифрових трансформацій. Це важливий орієнтир для країн-членів і ЄС, а також для України для просування її євроінтеграційних прагнень.

Окрім оцінки конвергенції, якісний і параметричний аналіз дає змогу виокремити й кількісно оцінити проблеми розвитку цифрової економіки ЄС, показати його глобальні позиції, відставання в окремих показниках від глобальних конкурентів, що є орієнтиром як для самого ЄС, так і для країн-партнерів, зокрема й для України, з точки зору умов і напрямів подальшого розвитку цифрової економіки в цій міжнародній інтеграційній організації.

На підставі описаних вище напрямів може бути обґрунтована європейська модель цифрової економіки, яка б узагальнювала досвід та особливості політики ЄС та країн-членів. Така модель матиме теоретичне і практичне значення, дасть можливість уточнити статистичний аналіз цифрової економіки ЄС, здійснити її порівняння з глобальними конкурентами, встановити європейські регіональні особливості та детермінанти розвитку цифрової економіки.

Висновки. Використання цифрових технологій та проникнення їх у економічні системи призвело до появи цифрової економіки. Розбудова такої економіки є важливою частиною стратегії розвитку ЄС як інтеграційної організації. З оглядку на це важливим науковим завданням є узагальнення теоретичних основ та розробка методології дослідження розвитку цифрової економіки ЄС. Становлення цифрової економіки у ЄС сприяло поглибленню економічної та політичної інтеграції, розбудові єдиного соціально-економічного та інституціонального простору ЄС, зумовило розширення його компетенцій та спектру напрямів його економічної політики. Цифрова економіка ЄС повинна досліджуватись на міжнародно-регіональному рівні та мати свої особливості як об'єкту дослідження; зокрема має розглядатись як система та середовище. Складність цифрової економіки як системи, вимагає формулювання відповідних методологічних завдань дослідження процесів розвитку цифрової економіки ЄС. Теоретичні засади дослідження цифрової економіки ЄС включають три блоки: філософія як основа дослідження; економічні концепції та теорії; концепції та теорії з інших наук. Дослідження цифрової економіки ЄС базується на поєднанні позитивного та нормативного методу, діалектичному підході, потребує використання спеціальних методів аналізу. Головними аспектами розгляду цифрової економіки ЄС є: регіонально-інтеграційний, економічний, соціальний, інституціональний, технологічний, глобальний. Для дослідження процесів розвитку цифрової економіки ЄС запропоновано узагальнюючу структурно-логічну схему та визначено основні напрями, які будуть деталізовані у перспективних дослідженнях.

Список літератури:

1. Li K., Kim D. J., Lang K. R., Kauffman R. J., Naldi M. How should we understand the digital economy in Asia? Critical assessment and research agenda. *Electronic Commerce Research and Applications*. 2020. Vol.44. Article 101004. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.elerap.2020.101004>
2. Поляков М. В. Глобальні детермінанти становлення та розвитку економіки знань: дис. ... д.ек.наук: 08.00.02 – світове господарство і міжнародні економічні відносини. Київ, 2019. 601 с.
3. Mundula L., Auci S. Institutional Entrepreneurship, Trust, and Regulatory Capture in the Digital Economy. In: *Handbook of Research on Entrepreneurship and Marketing for Global Reach in the Digital Economy*/ Eds. L. Carvalho, P. Isaías. IGI Global, 2019. 22 p.
4. Kiseľáková D., Šofranková B., Širá E., Fedorčíková R. Assessment of the digital economy's level among the EU countries – an empirical study. *Polish journal of management studies*. 2022. Vol. 26. No. 1. P. 107–124.
5. Borowiecki R, Siuta-Tokarska B, Maroń J, Suder M, Thier A, Żmija K. Developing Digital Economy and Society in the Light of the Issue of Digital Convergence of the Markets in the European Union Countries. *Energies*. 2021. Vol. 14(9). Article 2717. DOI: <https://doi.org/10.3390/en14092717>
6. Maurer A. D. Digital Technologies in Elections: Questions, lessons learned, perspectives. Council of Europe, 2020. 62 p. URL: <https://rm.coe.int/publication-digital-technologies-regulations-en/16809e803f>
7. Renda A. Making the digital economy “fit for Europe”. *European Law Journal*. 2021. Vol. 26 (5–6). P. 345–354.
8. Milošević N., Dobrota M., Barjaktarović Rakočević S. Digital economy in Europe: Evaluation of countries' performances. *Zb. rad. Ekon. fak. Rij.* 2018. Vol. 36, № 2. P. 861–880.
9. Фалалаева Л. Г. Захист основоположних прав у інтеграційному правопорядку Європейського союзу: монографія. Київ : ФОП Кандиба Т. П., 2020. 455 с.
10. Мусис Н. Усе про спільні політики Європейського Союзу. Київ : К.І.С., 2005. 466 с.

11. Європейський Союз у мінливому світі: Монографія/ В.В. Копійка, С.О. Маковський, М.А. Миронова та ін.; за ред. В.В. Копійки. Київ: О. Зень, 2022. 219 с.
12. Digital transition. European Commission, 2022. URL: https://reform-support.ec.europa.eu/what-we-do/digital-transition_en
13. Digital economy & society in the EU: a browse through our online world in figures. European Union, 2018. 29 p.
14. The European union: A People-Centred Agenda – An International Perspective. OECD, 2019. 52 p.
15. Eurostat Database. European Union, 2022. URL: <https://ec.europa.eu/eurostat/data/database>.
16. The Digital Economy and Society Index (DESI). European Commission, 2022. URL: <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/policies/desi>.

References:

1. Li K., Kim D. J., Lang K. R., Kauffman R. J., Naldi M. (2020). How should we understand the digital economy in Asia? Critical assessment and research agenda. *Electronic Commerce Research and Applications*, 44, Article 101004. <https://doi.org/10.1016/j.elerap.2020.101004>
2. Polyakov, M. V. (2019). Global determinants of the formation and development of the knowledge economy [Doctoral dissertation, Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman]. [in Ukrainian]
3. Mundula L., Auci S. (2019). Institutional Entrepreneurship, Trust, and Regulatory Capture in the Digital Economy. In L. Carvalho, & P. Isaías (Eds.), *Handbook of Research on Entrepreneurship and Marketing for Global Reach in the Digital Economy*. IGI Global, 22p
4. Kiseľáková D., Šofranková B., Širá E., Fedorčíková R. (2022). Assessment of the digital economy's level among the EU countries – an empirical study. *Polish journal of management studies*, vol. 26 (1), pp. 107–124.
5. Borowiecki R, Siuta-Tokarska B, Maroń J, Suder M, Their A, Źmija K. Developing Digital Economy and Society in the Light of the Issue of Digital Convergence of the Markets in the European Union Countries. *Energies*, vol. 14 (9), article 2717. DOI: <https://doi.org/10.3390/en14092717>
6. Maurer A. D. (2020). Digital Technologies in Elections: Questions, lessons learned, perspectives. Council of Europe. Available at: <https://rm.coe.int/publication-digital-technologies-regulations-en/16809e803f>
7. Renda A. (2021). Making the digital economy “fit for Europe”. *European Law Journal*, vol. 26 (5–6), pp. 345–354.
8. Milošević N., Dobrota M., Barjaktarović Rakočević S. (2018). Digital economy in Europe: Evaluation of countries' performances. *Zb. rad. Ekon. fak. Rij.*, vol. 36 (2), pp. 861–880.
9. Falalaieva L. H. (2020) Zakhyst osnovopolozhnykh prav u intehratsiinomu pravoporiadku Yevropeiskoho soiuzu: monohrafiia [Protection of fundamental rights in the integration legal order of the European Union: monograph]. Kyiv: FOP Kandyba T. P., 455 p. [in Ukrainian]
10. Musys N. (2005) Use pro spilni polityky Yevropeiskoho Soiuzu [All about common policies of the European Union]. Kyiv: K.I.S., 466 p. [in Ukrainian]
11. Kopiika V. V., Makovskyi S. O., Myronova M. A. (2022) Ievropeyskyi Soiuz u minlyvomu sviti: Monohrafiia [The European Union in a changing world: Monograph]. In V.V. Kopyiuyu. Kyiv: O. Zen, 219 p. [in Ukrainian]
12. European Commission (2022). Digital transition. Available at: https://reform-support.ec.europa.eu/what-we-do/digital-transition_en
13. European Union (2018). Digital economy & society in the EU: a browse through our online world in figures. Available at: <https://ec.europa.eu/eurostat/cache/infographs/ict/images/pdf/pdf-digital-eurostat-2018.pdf>
14. OECD (2019). The European union: A People-Centred Agenda – An International Perspective. Available at: <https://www.oecd.org/eu/The-European-Union-a-people-centred-agenda.pdf>
15. European Union (2022). Eurostat Database. Available at: <https://ec.europa.eu/eurostat/data/database>
16. European Commission (2022). The Digital Economy and Society Index (DESI). Available at: <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/policies/desi>